

НЕВРОКОПСКА ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ "ДИМИТЪР ТАЛЕВ"

WWW.СВѢТИЛНИК.ПРО

Нашата училищна вселена

ИЗЪНРЕДЕН БРОЙ 2019/2020Г. ГОДИНА НА ИЗДАВАНЕ XXII

web site: <http://www.npg-gd.com>

Този извънреден брой на училищен вестник „Светилник“ посвещаваме на Деня на Светите братя Кирил и Методий – 11 май.

Представяме на вашето внимание интервюта с наследници на български творци, както и с арт личности, занимаващи се с темата за славянските букви. Интервютата са взети от възпитаници на НПГ „Д.Талев“ и НПГ репортери, участвали в списването на вестника през годините.

Обичам този ден. Най-светлият от всички.
Денят на братята от Солун.
Фриволна, пролетната вис реди на срички
ту дъжд, ту слънце – като клоун.

От изворните дълбини на житията
заветът на предците бликва:
-Учете се! На буквите от светлината
народността ни да пониква.

Градът е свеж и чист и хората са чисти.
Усмехнати, добри. Не са артисти.
Днес маските са си свалили.

Словата им са прости, мили.
Щастлив съм аз и горд, че в моята Родина
живее споменът за братята двамина.

Автор: Кирил Малаков, стариши учител по български език и литература в НПГ „Д.Талев“

Във връзка с 55-годишнината на Неврокопска професионална гимназия „Димитър Талев“ и Деня на Светите братя Кирил и Методий – 11 май – направения „Облекло“ и „Техника“ ще проведат събития в онлайн платформата Тиймс. Ще бъдат представени творчески проекти на ученици на тема: „Горди с българските букви“ и „Светещи букви“.

Във връзка с 55-годишнината на НПГ „Димитър Талев“ и Деня на Светите братя Кирил и Методий – 11 май – Катедрата по български език и литература и философия обявява конкурс за стихотворение, разказ, есе. Повече подробности на сайта на училището и на фейсбук страницата на НПГ инфо.

Във връзка с 55-годишнината на Неврокопска професионална гимназия „Димитър Талев“ и Деня на Светите братя Кирил и Методий – 11 май – Катедра „Икономика и туризъм“ заедно с Джуниър Ачийвмънт България имат удоволствието да ви поканят да присъствате на виртуален пролетен иновационен лагер. Поканата, както и подробности за програмата можете да видите на сайта на училището и на фейсбук страницата на НПГ инфо.

Главен редактор: Елена Търтова
tevestnik@mail.bg

АНТОНИЯ ДУЕНДЕ – ХУДОЖНИЧКАТА, ВЪПЪЛТИЛА В КАРТИНИ МИСТИКАТА НА ГЛАГОЛИЧЕСКАТА АЗБУКА

Антония Дуенде е живее и работи в Берлин като художник на свободна практика. Антония Дуенде е част от берлинските артистични кръгове още от 80-те години, заедно със съпруга си – французинът фотограф Жорж Ру от дълги години живеят в Западната част на Берлин около култовата "Ку'дам".

Тя е хоноруван преподавател в Университета по изкуства – Берлин и ръководител на уъркшопи по изобразително изкуство в Германия, Франция, Тайланд, Полша, Испания, България и Индия.

През последните години акцентът на картините ѝ се концентрира върху въздействието на знаците и взаимопроникването им в общ език на духа – така например фрагмент от глаголически текст преминава почти незабелязано във фрагмент от едикт на владетеля Ашока (Индия) на брахми. Или фрагмент от глаголица в миниатюра обгръща като златист пясък завета на Н. Казандзакис в автограф на гръцки от надгробния му камък: „...не се страхувам от нищо. Аз съм свободен“. Художничката въвежда

и балканските музикални знаци НЕВМИ чрез документирания от поп Минчо любим на В. Левски химн на Света Троица – „Достойно ест“. По този начин тя се стреми да постави глаголическите писмени знаци в един глобален контекст чрез собствен художествен език.

За г-жа Дуенде Виолета Тончева от сп. „Култура“ казва: „Антония Дуенде е от творците, които, щастливо разпознали своята голяма тема, я интерпретират във всяка следваща изложба, разширявайки философските измерения на първоначално провидяното. За българската художничка с берлински адрес това е глаголицата...“

Антония Дуенде обича да казва, че строи буквите. Вражда в тях върбови клонки, транспарентна хартия и светлина, за да постигне ефекта на пластична обемна конструкция. Изящността и одухотвореността на нейните инсталации въздействат върху зрителя на различни нива – естетическо, емоционално, подсъзнателно, сакрално. Глаголическо. Не е трудно да се предположи, че това въздействие се дължи (и) на автентичния вариант на глаголицата, който Антония Дуенде използва, независимо дали работи инсталация или живопис. Артефакта открива в Държавната библиотека в Берлин върху един камък - копие на хърватска стела с глаголически надпис.“

Екипът на училищен вестник „Светилник“ се свърза с г-жа Дуенде, която с широко и отзивчиво сърце ни разказа за глаголицата като голямата тема в нейното изкуство.

Госпожо Дуенде, разкажете ни за себе си.

Звършила съм специалност живопис в Художествената академия в София, а по-късно, след като се установих в Германия, направих специализация по „Изкуство в контекст“ – във Висшия институт за изкуства в Берлин. Тази специализация засили моя интерес към диалогичния потенциал на изкуството, както и към съвременните изказни форми - инсталацията, пърформанса.

Какво Ви провокира да се насочите към глаголицата като тема на изкуството си?

Попадайки в чужда културна среда с други културни традиции в мен се засили интереса към собствените ми културни корени и към намиране на тема, в която да изразя своята културна идентичност – така изкристализира темата за ГЛАГОЛИЦАТА.

Много изследователи пишат за сакралност и хармония в глаголическите знаци, Вие усетихте ли тази мистика, докато рисувахте? Усетихте ли особените вибрации на буквите?

За мен в глаголицата много важен е славянският аспект. Когато Кирил бива помолен да направи азбука, която да отрази фонетично езика на славяните, за да даде възможност на славянството на собствения си език да слуша божие слово, той създава една много сложна и много точна кодова система за отразяване на всички тези славянски носовки, които максимално съответстват на душевността на тогавашния българин и славянин. И тъй като Кирил, освен духовник, е и голям философ, той философски е изградил всяка буква като една духовна постройка - знаем, че тя е изградена от трите

символа на християнството – кръга – символ на безкрайния бог, триъгълника – на Светата Троица и кръста- Христовата жертва за спасението на човечеството.

И вариациите им. Тя е много съвременна като визуална концепция – в нея има нещо модулно – подобни търсения в пластичния художествен език наблюдаваме през 20. век в школата Баухаус както и в Руския конструктивизъм.

Как може да се определи настроението, което носят картините, посветени на глаголицата?

Тези картини бяха посветени на славянската азбука глаголица и замислени като съвременни икони- всяка от тях изобразяваше един глаголически писмен знак като израз на духовно послание.

Всички знаем, че глаголицата е сакрална писменост, създадена от св. Константин Кирил философ през 9-и в. за християнизирани на славяните. Но подтикът за тези картини бе един малко известен азбучен акростих на св. Кирил, посветен на Св. Троица, при който всеки стих започва с поредната буква от азбуката. Така всяка буква получава образ, а първата дума от стиха се превръща в нейно име. Ето стиха за буквата К (Како): Какво зло ви сторих, люде безрассадни..

С моята картина се опитам да пресъздам буквата К като светлина, зачернена с катран и проблясваща зад чернилката...А първата буква А (Аз): „Аз съм светлина...“ изградих като светеца инсталация. Този цикъл картини и инсталации бе представен в катедралата „Берлинер Дом“ (Berliner Dom), в рамките на стогодишния ѝ юбилей през 2005/06 г.

Технологията на рисуване също е интересна. Рисували сте върху цитираме „фротажи, снети върху китайска хартия от така наречената плоча Башка / около 1100 г./ с текстове на хърватска глаголица /т.н. ъглеста глаголица/“. Разкажете ни...

Да, техниката на фротажа е по-малко позната в България. Немският удожник Макс Ернст я налага през 20 век в изобразителното изкуство и в Германия редица художници експериментират с тази техника. Това, което мен ме привлича, е възможността за впитане в композицията на фрагменти от исторически паметници – от каменни надписи - като този от Башчанската плоча с текст на хърватска глаголица.

Ще продължавате ли темата за глаголицата?

Да, определено, но докато преди години интересът ми бе насочен изцяло към глаголицата, то през последните години в картините си търся диалога между глаголицата и други писмени и знакови системи. Например с индийското писмо брахми, на което са издялани в камък едиктите на цар Ашока – има нещо много подобно в духа на двете писмености. Направих серия от картини, в които обединявам фрагменти от двете писмености. Освен това напоследък интегрирам в картините си и по-съвременни знакови системи, например от мемориалния надпис по протежение на бившата Берлинска стена или от завета – автограф от надгробната плоча на Никос Казандзакис от о-в Крит. Изследвам художествено въздействието на глаголицата в един глобален контекст.

Екипът на училищен вестник „Светилник“

Слово за патрона на Неврокопска професионална гимназия – Димитър Талев

Защо, с какво този физически слаб човек заслужава

световно признание и призванието да бъде духовен водач на нацията? Най-сбитият отговор на този въпрос се съдържа в думите на литературният критик Пантелей Зарев: „Зад очилата му гледаше с

оптимизъм света един недоволен, демократ, воювал за равенство; хуманист, бунтуващ се за правата на човека и разбирателството между хората Димитър Талев е писателят, когото и читатели, и критика единодушно свързват с Вазовите традиции, Димитър Талев е творецът, за когото е станало общо място твърдението, че е приемник на Патриарха на българската литература – приемник и на пламенното му родолюбие, и на повестувателните му традиции. И в това сравнение има нещо много вярно. А Димитър Талев се чувства приемник на Вазов не само като повестувател. Той съзнателно подчертава и една биографична приемственост с „Патриарха“ – „Спомням си, че пристигнах на българска земя в деня, в който умре Вазов. Когато слезох на пристанището в Лом, узнах, че е починал Вазов.“ На 22 септември 1921 година, в деня, когато Вазов завършва земния си път, един 23-годишен младеж, роден в Прилеп, учил в Солун, Скопие и Битоля, в Загреб и Виена, се заселва завинаги в България, продължава образованието си в софийската Алма Матер и започва своя драматичен и трагичен път на писател, общественик, журналист. В тази биографична случайност има като че нещо съдбовно – в деня, в който си отива от живота Вазов, на българска земя и в българската литература встъпва онзи, който ще бъде упорито определян като негов наследник. С годините Талев все повече се утвърждава като писател. Погледът му е насочен предимно към историята – книги за Паисий, братя Миладинови, „Железният светилник“, „Преспанските камбани“, „Илинден“, „Гласовете ви чувам“. С всички тези творби Талев се утвърждава като автор с изключително българска сюжетност. У него има нещо от духа и сърцето на онези стари майстори, които са зографисвали стените на черкви и са изрязвали причудливи форми по дървени тавани. Като тяхната е и неговата велика любов към българското. Като тях той е усетил душата

на старите български дворове и родовете, живели сред тях. Словото на Талев покорява със своята искреност и прямота, с чистия пламък на родолюбието и с високата патетика на подвига. Големият писател се разпознава по това, че е съвременник на всички времена и пребивава духовно в съзнанието на нацията най-вече, когато тя има нужда от морална подкрепа и духовно водачество. Димитър Талев е точно такъв извор на могъщ дух-стожер, около който кръжи и ще продължава да кръжи българската национална идентичност.

Братислав Талев: „Димитър Талев искаше да насърчи българина, да му вдъхне самоувереност и да подчертае историческата му принадлежност и цялост.“

–Г-н Талев, литературният критик Светлозар Игов веднъж каза, че романите на баща ви са критика към робската психика на българина и към робския му страх. Не е ли това малко преиначаване на идеите на Димитър Талев? – Не, не мисля, че романите бяха критика към българина. В тях присъства много силно националната принадлежност, цялостта на един общ народ – в България и в Македония и борбеността на този народ, който защитава принадлежността си. Да, в романите има и предатели и подлеци, но те не са определящи. Тях навсякъде ги има. Да се обърнем към Шекспир – колко предателство и коварство има там. Вече според мен, не ангажирам Димитър Талев, докато англичаните воюват помежду си много кръваво, но воюват в името на Англия, ние българите все сме готови да угодничим на големите. Времето на социализма беше такова подлизурство, такова угодничество. При срещите на държавните ни глави със съветски дипломати от по-нисък ранг, те се стопяваха, разтичаха се. Има нещо в психологията ни, но Димитър Талев не се спира специално на него. Димитър Талев искаше да насърчи българина, да му вдъхне самоувереност и да подчертае историческата му принадлежност и цялост. Не случайно в творчеството си той се върна и към Самуил. Сега македонистите се мъчат да изкарат, че той е македонски цар, но пропускат много показателния факт, че не ние, а византийците наричат император Василий – Българоубиеца, а не Македоноубиеца. Има много други исторически факти, които са неопровержими.

Не мислите ли, че Димитър Талев е твърде слабо представен не само в чужбина, но и у нас. От произведенията му в училище се изучава само „Железният светилник“, вместо цялата тетралогия, в които виждаме зрелия Лазар и събирация в себе си всички борби на българите - Борис? – Много тъжното и голямата творческа драма е, че татко си отиде много рано. Малко преди да почине, той каза, че в съзнанието му вече се е родил образът на следващия, последен роман от поредицата. Той щеше да засегне Балканската война – най-важния момент от съвременната българска история. Тогава се връзва този жесток възел, от който продължаваме да страдаме. Татко беше вече готов да седне и да го напише, щеше да е готов за шест месеца. Но те не му достигаха. Там Борис щеше да е централната фигура. Димитър Талев няма прототипи, но казваше, че много нещо от него самия ще има в Борис. Щеше да е много интересно как писателят се приближава до съвременността, а оттам и до себе си. Може би, ако Димитър Талев беше доживял да напише романа си за Балканската война, щеше да обясни и защо ни се случва всичко това днес.

По обясними причини доста слабо познат е творческият живот на баща ви преди 1944 г. Какво ви е разказвал той? – След гимназията баща ми посещава лекции в чужбина по медицина и по философия. Разбира, че това не го вълнува и точно в деня, в който почива Вазов, баща ми се връща от Австрия и слиза на Видинското пристанище. Следва

тук българска филология. Имал е много авторитетни преподаватели – академик Арnaudов и т.н. Те искат да го привлекат като научен работник, но той решава, че неговото поприще е писателството. Издава книгата „Сълзите на мама“ - много мили разказчета за деца. Аз ги харесвам много, в тях има нещо много меко и нравствено – за отношението към дома, към майка, към Бог. Баща ми не беше много религиозен, но споделяше напълно моралната страна на християнството. По това време е привлечен във вестник „Македония“ като коректор. Бързо става редактор, главен редактор и дори директор. Годишите са много бурни и това е било много рисков пост, опасността е била страшна. Най-малкото предният директор тъкмо е бил убит. Но баща ми го е приел като дълг. По-късно са разпуснати всички партии, включително македонските дружества и вестник „Македония“ също спира. Впоследствие баща ми отива в „Зора“ и заедно с Йордан Бадев води литературния отдел. „Зора“ е най-авторитетният вестник тогава, вестникът на интелигенцията. „Утро“ има по-голям тираж, но е и по-масов.

Какви бяха мечтите на Димитър Талев за България?

Вижте, той почина 1966 г. След смъртта на Сталин имаше известно омекотяване на болшевишкия режим, но перспективите не бяха много добри. Светът все още беше замръзнал. Промените бяха в дълбока перспектива, СССР имаше най-огромната армия, ядрени ракети. По мое усещане у татко преобладаваше болката за тази наша нещастна съдба, за всичко, което загубихме. Но имаше и надежда, че ще се случи доброто. Така и като беше болен – никога не споменахме болестта, с нас беше надеждата, че тя ще се преодолее, ще се отложи.

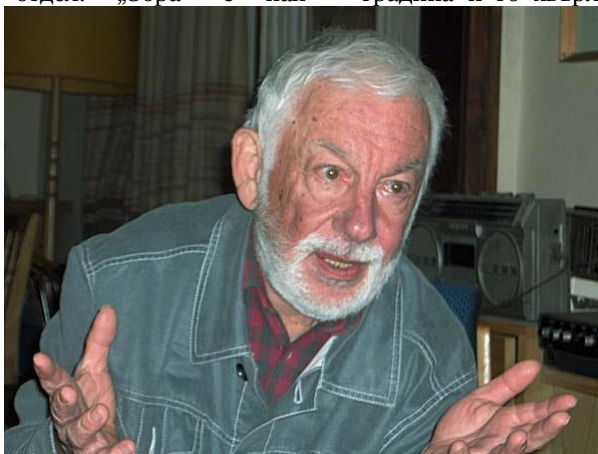
Идва 1944 г. и баща ви е вкаран в затвора. Има легенда, че е оцелял по случайност, а негов съименник е бил убит от новата власт?

Баща ми започна да плаща за своето родолюбие. Един друг журналист по съвпадение се е казвал Димитър Талев. Той нарочно е носил очила с голям диоптър, за да прилича на баща ми. На много места, даже в албанското посолство, се е представял за него. Дори през Втората световна война е взел пари от италианците, за да направи репортажи за Албания. Помня, как един ден по тази причина дойдоха и арестуваха татко, но полицейският инспектор каза: „ама това не е този Димитър Талев“. Баща ми после излезе с официално опровержение в „Зора“. Но въпросният съименник не е убит от комунистите, успява да се измъкне. Тази история малко се драматизира. Започва обаче един много мъчителен период за нашето семейство. Оттогава баща ми получава и страховтна язва. Когато по-късно го оперираха, докторът каза, че и игла не е можело да се прокара през долния отвор на стомаха му. Но той никога не се оплака и не показа, че е болен.

После баща ви е изпратен в лагер. Какво знаете за този период?

Вече болен, баща ми е пратен в Куциян. Хранят се с варени кочани зеле без никаква мазнина. Майка ми го спаси. Тя беше много предана жена и съпруга. Спомням си как сваряваше захар, карамелизираше я и слагаше на бурканите етикети от близката аптека. Уж, че е лекарство, тя вкарваше тези буркани в лагера, за да го подсилва по някакъв начин. Иначе с тези кочани той щеше да умре, той просто не би могъл да се храни с тях. Майка ми постоянно беше по затворите, търсеше начини да му

изпрати нещо и ние с брат ми практически гладувахме. Спомням си летата на улица „Добри Войников“, тя беше с калдъръм, и ние по цял ден боси, само с едни черни гащета и се храним с по една филия с олио и червен пипер. Това беше – само. Аз се чувствах много свободен, грях ми на душата, но татко беше далече, а мама не можеше да ме следи постоянно. Постоянен беше страхът ми за него, но момчешки, аз бях на 11-12 години. Тогава светът се възприема различно. Мама беше изключително жертвоготовна. Успяваше да превземе дори майчиния си инстинкт, за да се грижи за татко. Спомням си, в училище веднъж раздаваха по една кесийка с 40 бучки чехословашка захар. По пътя до къщи аз не издържах на изкушението и си взех една бучка. Аз нося къщи 39 бучки, но мама научила от една съученичка, че са дали по 40. А с тези бучки тя спасяваше татко. Всъщност мама е разбрала от Ани Любенова – дъщерята на Борю Зевзека, когото пък убиха след девети. Те живееха до нас. Борю го застрелват в Борисовата градина и го хвърлят в Перловската река. Такива неща се случваха тогава. Днес социалистите станаха бизнесмени, но миналото не се прощава току-така.

След това пък ви изселват в Луковит?

Това беше изключително мъчителен период за нас – цели четири години. Наскоро сложиха плоча на къщата, където живеехме там : „Тук живя и работи Димитър Талев“. Тук беше изселен! Съучениците ми страняха от мен, за четири години никога не съм отивал с някой от тях до училище, или пък съм се връщал. Избягвах ме, да не говорим за момичетата. Но това ми закали волята, всяко зло за добро. Бяха обаче много тежки години, особено за майка ми. Нощни смени, фабриката беше извън града, а тя беше 30 годишна жена. Едва сега си давам сметка за всичките страхи на една млада жена, която тогава приличаше на Джина Лолобриджида. Тогава не оценявах това, за мен тя беше мама, която дори понякога ме пляскаше с машата, защото бях много непослушен. Беше много предана, през целия си живот. Когато татко почина – нея едва я спасихме, тя се срина психически. Още откак завършва гимназия тя е с татко. В две жени виждам елементи от физиката и душевността на майка ми – в учителката Дона и в Ния. Мекотата, топлото излъчване. Баща ми категорично нямаше прототипи, както смяташе Коста Църнушанов, но в общия живот, в контактуването се запечатват близките елементи, те са в личния опит на писателя.

Какво става след като ви връщат в София?

Тогава направо ни свършиха. Четири години и половина живеехме в Бакърена фабрика. Някой път изпусках мотрисата и трябваше с трамвая да отида до перифериите на София и оттам през едни работнически жилища, през ниви и после пак по едно шосе да си стигна до къщи. Случваше се някога да си загубя обувките в калта, нищо че винаги ги връзвах много здраво. Беше тегава, жилава кал и като вакуум ми ги засмукваше. Къщата ни не беше измазана, около прозорците нямаше достатъчно хоросан и имаше огромни дупки, виждаше се двора. Духаше страховтно. Мивката беше от бетон и вътре водата беше на буци лед. С тесла я чупехме.

И въпреки всички тези несгоди, баща ви пише такъв епохален труд? Какво го движеше напред, какво му даваше сили?

Тази безкрайна преданост и обвързаност с родния край. Не като място, където си роден, а с цялото родно духовно пространство като цялост. Извън творчеството, всичко, което представляваше той, беше тази неистова любов към родината, към родната общност./ *Виктория Митрова, Петър Добрев - материалът е предоставен от e-vestnik за патронния празник на училището/*

МАРИЯ ДАЛЧЕВА – ДЪЩЕРЯТА НА АТАНАС ДАЛЧЕВ – В СПОМЕНИ ЗА БАЩА СИ

Наблюдавали ли сте творческия процес при баща Ви – опишете ни го.

Дори да наблюдавате отблизо Атанас Далчев, не можете да получите представа за поет, който твори. Има редица причини за това.

Най-напред Далчев е философ по образование, а не литератор. И само през тази призма може да се разглежда неговият живот, творчество, оцеляване и жизнен път.

Ще отговоря веднага с фрагмента му:

„Децата често ме питат: „Какъв писател си ти, тате? Ние не те виждаме никога да пишеш.” И аз самият изпитвам това недоумение: смущавам се, когато някой се обърне към мене с това прозвище; в средата на своите „събратя” се чувствавам неловко като чужд човек. И наистина сред толкова много автори на дебели книги и многотомни произведения какъв писател съм аз, автор на изречения?” („Фрагменти” - №244).

Друг един фрагмент говори за процеса на „узряване” на една творба, която той носи дълго в себе си, преди тя да се покаже на бял свят. Отгук и изречението: „Аз не пиша, само записвам”, което редица изследователи повтарят, без да разбират истинското му значение, влагайки в него различен смисъл като „форма на гениалност”, хвалба, игра на думи и т.н.

За да бъде разбран Далчев, трябва да се разкаже нещо от живота му.

Най-напред Атанас Далчев е пришълец. Бягайки от пожарищата на Балканската война – Солун и Дедеагач, семейството му идва в България с пет деца, а той, вторият син е на 8 години и започва да учи нормативния български език. Чувствителен е и има силна памет.

За втори път губи дома си, вече женен с две малки деца – Мария и Христо, през войната 1943/44 година. Бащината му къща на ул. „Солунска”, 5 е бомбардирана на два пъти и през 1944 година бомба отнася най-горния етаж, където е живеело нашето семейство, като унищожава абсолютно всичко – покъщнината, библиотеката му... Подслонява се при роднини на майка ни. Третото дете – Виктория се ражда, но ние двамата с брат ми Христо ще видим сестричката си 4-5 месеца по-късно. Майка ни живее с нея при малкия брат на баща ни – архитектка Борис Далчев, а ние с брат ми сме болни от магарешка кашлица. Баща ни гледа „двете магаренца” и ни разхожда.

Едва през 1946-47 година големият брат на баща ни – скулпторът Любомир Далчев поправя част от I-вия и II-рия етаж на бомбардираната бащина къща и семейството ни се настанява на улица „Солунска” (тогава вече „Васил Коларов”) с няколко железни кушетки за изгубилите дом и покъщнина софиянци, една кухненска маса и малко по-късно – масивна маса и няколко стола на чужди

хора. Живеем в огромно помещение, но само едно и кухня, неизползваема през зимата, със стена, замръзнала и светеща от влага. Зимите през 50-те години са много студени и семейството, което се увеличава с още една сестричка – Райна, продължава да живее в същата единствена стая, а в тъмното помещение пред нея съхнат изпраните чаршафите през зимата. Въглищата за пернишката печка, са складирали на балкона до входа, оцелял от разрушенията, а балконът в стаята почти целогодишно е затулен с черга, за да не духа.

След разпускането на т.нар. „Министерство на Информацията”, баща ни остава без работа, цели пет години, само на преводи, с които изхранва многобройната си челяд.

В полуразрушената къща семейството живее до 1964 година, цели седемнадесет години. Съюзът на Писателите не прави нищо, за да му даде жилище, въпреки че, Радой Ралин се отказва на два пъти от своето заради Далчев. „Аз превеждам книга след книга, както пушачът припалва цигара от цигара”, ще пише баща ни до своя съименник – поета Атанас Смирнов от Дряново: „Никога няма да им простя, че децата ми раснат при тези условия”.

През 1952 година баща ни започва работа в детско-юношеското списание „Пламъче”. Отстъпил му е мястото си пак Радой Ралин. Но тъй като Ралин е още ерген, до официалното си назначаване като зам. главен редактор през октомври 1953 г. Далчев ще плаща ергенски данък, с четирите си деца.

Какъв човек и баща бе Атанас Далчев във Вашите спомени?

Един добър, почтен и честен човек, който изхранваше семейството си при същите тези ужасни условия, с помощта на нашата майка, на която диктуваше подготвените си предварително преводи и която, след като той ги редактираше, отново ги преписваше. Понякога и ние, децата, участвахме в този сложен процес, като по двама сверяхахме преписания с редактирания текст. Единият четеше на глас преписания текст с точките, запетайките и новите редове, а другият следеше редактирания текст, за да не би нещо да е пропуснато.

Баща ми с присъствието и с отсъствието си изпълва целия ми живот. И не само моя, а на всички нас, децата. По-късно определях това възпитание „като възпитание под сурдинка”. По силата на обстоятелствата, не можеше да не бъдеш съзнателен човек.

Ученето беше нашето задължение и родителите ни никога не са били лишавани от информация. Вечер, на масата, споделяхме нашите успехи и неуспехи. Една година, вече в 9-ти клас Виктория – много силна ученичка, но и доста палава, се беше скарала с учителите си по български език в своя защита и резултатът беше – намалено поведение. Едва ли не за първи път баща ни

трябваше да отиде повикан в училището. Той само ѝ напомни, че не е редно тя да се провини по този начин, след като преди нея има момче – брат ни Христо. Всички ние уважавахме родителите си. Помня, че брат ми на 14-15 години пренасяше стоварените въглища на съсед. Знаеше, че баща ни не би одобрил това от страх да не изстине и да се разболе. Когато майка ми го вижда, той я моли да не казва на баща ни, за да не се тревожи той. Авторитетът на баща ни се градеше и от майка ни.

През 1964 година, кооперативно дружество реши да строи на мястото на нашата полуразрушена къща седем етажен блок, където баща ни се включи със заем за срок от 20 години, за да изгради апартамент на мястото на бащината си къща на ул. „Солунска“ №5. Живяхме в оборотно едностайно жилище от 55 квадрата в комплекс „Западен парк“, но в трите помещения и се чувствахме щастливи.

Върнахме се в новопостроената сграда през 1968 година и баща ни живя 9 години там и по-малко от 1 година на блока на писателите на ул. „Незабравка“. Първите две деца вече работеха, баща ни беше пенсионер, а аз доизплатих дългосрочния заем едва след смъртта и на двамата ни родители през 1986 година.

Самотата е основен мотив в творчеството му. Далчев има съпруга, 4 деца, тоест доста голямо обкръжение – самотата негово екзистенциално състояние ли бе, самовглъбен ли беше той?

Този въпрос често се задава, но той изисква по-задълбочени обяснения.

Самотата е свързана с екзистенциализма, който е философско течение. Той се появява през 19 век с датския философ и теолог Съорен Киркегор, но намира своята почва за реализация, извън теологията, при писателите-атеисти и философи като Жан-Пол Сартър, Албер Камю и други, както и при вярващите като Франсоа Мориак или дори Андре Жид, който критикува вмешателството на черквата в личния живот и разбиранията на индивида. (Като завършила френска филология, говоря за френските писатели.) От началото до средата на 20 век екзистенциализмът защитава правото на индивида на свободен живот и независимост, както от клерикалните – църковни течения, така и от стадното право на тълпата под натиска на идеологиите. Не трябва да забравяме многото войни, които се водят през този период: Балканската война, Първата и Втората световна война, при които страда отделният човек, индивида. Човекът трябва да бъде свободен и отговорен за своето съществуване, семейство, творчество.

В никакъв случай Далчев не беше саможив човек. Въпреки неговата заетост с работа имаше много приятели. Някои „по-смели“ млади хора идваха вкъщи, независимо от мизерните ни условия – да говорят за литература, да покажат собствените

си стихотворения, да споделят проблеми, свързани с творчеството. Но между 50-те и 60-те години Далчев не трябваше „да влияе на младите“. Имаше нещо като забрана. Можете да си представите как се чувстваха децата му, когато кажеха презимето си и ги питаха „Имате ли нещо общо с Далчев от литературата?“ Преди десетина години, когато ми напомниха за едната стая, аз отговорих на един съвременен автор, че не си давам „едната стая“, защото там са „моите университети“, там видях толкова хора и научих толкова неща, които нямаше как да науча в университета.

Защо Далчев изглежда самотен? Той никога не е бил признаван от официалната критика, нито преди 9 септември 1944 година, нито след, по времето на социализма. Той е едно ново явление в българската литература, защото се отказва от символизма. (Вижте някои негови фрагменти и статии по повод на символизма) и ратува за една реалистична, човешка, не-съчинена поезия, освободена от сантименталност, която не описва чувствата на самия автор от дадено

преживяване, а самото това преживяване или събитие. Те са много близки с Никола Вапцаров, но за това все още не се говори. Вапцаров е човек на делото, Далчев е поет-философ, който не пише стихове нито за царя или за красотите на Париж, нито за вожд. Главният герой на Далчев е човекът и неговата драма. Той беше наричан – индивидуалист, декадент или както се шегуваше Радой Ралин „прът в колелото, язва в обществото...“. Разбира се, други бяха декадентите. Българските литератори и критици бяха, и все още са изкушени, да търсят паралели между лирическия герой и биографията на автора, между историческата действителност и творчеството на писателя. Аз съм филолог, не съм литератор, но струва ми се, че подобни паралели в една критика са много често погрешни.. Естествено, авторът живее в своето време, но не винаги го отразява. Анри Бейл – известен

като Стендал е четен един век след като написва романите си „Пармският манастир“ и „Червено и черно“. **Опишете ни случка с него, която не бихте забравили.?**

Тук ще цитирам малката ми сестра Райна : „Целият ми живот е един спомен“. Имам и имаме много спомени. Ние, децата, макар и трудно, живяхме наистина заедно с нашите родители. Отново ще отговоря с негов фрагмент:

„Писател, ергенин, Х., няма нищо друго в живота си освен писателството. Аз си представям как страда той от всеки неуспех, от всяко най-малко невнимание към него. И благославям семейството, което с грижите около себе си не ми оставя време да се задържам по-дълго на тези неприятности, освобождава ме от дразненията на суетността и обратно на това, което се мисли, е моя опора и сила. Когато вечер го виждам насядало около трапезата, аз чувствавам, че не съм излишен.“ („Фрагменти“ - №272)

Какви нравствени уроци даваше Далчев на децата си?

Децата, които живеят заедно със своите родители естествено приемат живота като тях. Баща ни никога не се занимаваше специално с нас, пък и нямаше това време. Учейки си уроците в някой ъгъл на голямата стая, ние без да искаме слушахме и разговорите на баща ни с негов приятел, особено през зимата, време в което не можеше да се излезе навън. Когато пораснахме и по повод лукаса, който забелязвахме при други писателски деца, тъй като имахме право да почиваме в Почивната станция на писателите край Варна, баща ми ни напомняше: „Не се забравяйте, дечица! Ние сме скромни хора”.

Чели сме, че Далчев е обичал да чете непрекъснато, затова е бил ерудит. Как предполагате, че би реагирал той в днешния свят, в който, според статистиката, все по-малко се чете. А и учениците не четат.

Четенето е въпрос на вътрешна потребност, но то може и да се култивира, в зависимост от интересите и способностите на детето. Мисля, че баща ни би бил срещу всякакво насилие.

Да, баща ни би искал да чете непрекъснато, но той е чел до 36-та си година, когато създава семейство. Толкова много е чел, че му е стигнало за цял живот. Разбирал е прочетеното и го е помнил. По-късно след войната, когато работеше непрекъснато, защото баща ни никога не е бил на добре платена работа и е превеждал винаги, той не можеше да си позволи такова четене. Загубил книгите си от бомбардировките през войната (книги на няколко езика), той се мъчеше да си ги набави с изданията на руски език, които не бяха скъпи в България, а и книги на други езици нямаше. Четеше по-малко и често пъги части от книгата, четеше стихове, философска литература, естетика, литературна критика, интересуваше се от новите постижения в науката, физиката, биологията, религията. Четеше, когато не работеше или по-точно, когато беше изпълнил онова, което си беше набелязал за деня. Споделяше не с нас, а по-скоро с приятели, а ние, присъстващите, слушахме това, което те говорят. Случваше се често да ни чете преведените от него и Александър Муратов стихотворения, които след като Муратов си отиваше той доработваше и искаше да ги чуе на глас „дали са станали”. Така, вечер, ние научавахме предпочитанията на баща си, а и слушахме преведените стихотворения на най-различни поети, много често испански.

Независимо от немодерния си външен вид баща ни беше съвременен, модерен в разбиранията си човек. „Ти познаваш марксизма по-добре от нас” – беше му казал около 1965-70 година Георги Димитров-Гошкин, един от председателите на някогашния Комитет за култура, а по-късно и директор на Националната опера. Да, Далчев познаваше не само марксизма, но и критиците на марксизма, като Георг Лукач, например, както и най-съвременните философски течения.

Какъв бе той като учител?

Изглежда е бил добър учител, с добро отношение към учениците си.

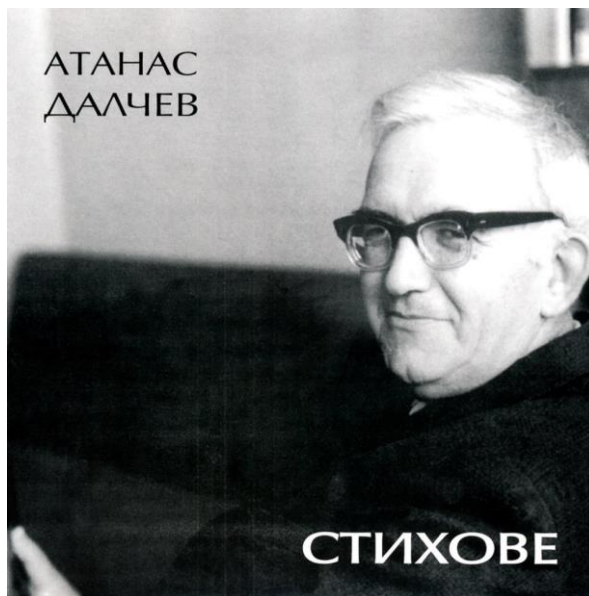
Завършил философия и педагогика, баща ни е бил инспектор към Министерството на Просветата в прогимназиалните училища, гимназиален учител и след като е защитил от уволнение една учителка-еврейка по времето на фашизма е бил изпратен като директор на начално училище в Ючбунар, София. Ето един фрагмент, който може би опровергава педагогиката, но отразява реалния живот: „Като са държали децата няколко години в училище педагозите и учителите мислят, че са ги изучили. Всъщност децата са станали по-умни с годините: защото са вече по-възрастни”.

През есента на 1937 г. и началото на 1938 г. отива в Цариград да преподава в Цариградското основно училище на мястото на поета Никола Фурнаджиев, който му дава тази идея. По онова време Фурнаджиев е назначен за началник на отделение в Министерството на просвещението – длъжност, каквато Далчев, независимо от образованието си, никога не е заемал. Цели шест месеца той чака в Цариград разрешението на турските власти. Турското правителство обаче отказва да му даде правото да учителствува, навярно поради факта, че баща му е бил по-рано народен представител в Турския парламент от земите с българско население в Турската империя в мандата от 1908 до 1912 г. Завърнал се в София, започва работа като инспектор в Софийската училищна инспекция.

Известен е синдромът „Баща ми в мен” – какво от баща си сте наследили?

Нямам такъв „синдром”. Много уважавам баща ми, за да търся какво съм наследила. Аз съм само преподавател и се опитвам да бъда добра в работата си. Неотдавна ми напомниха, че „ние, децата му, трябва да се гордеем с баща ни”. Ние се гордеем и гледаме да не го посрашим.

Екипът на училищен вестник „Светилник“

"Изведи ме вън от всяка сложност, научи ме как на простота.."
Атанас Далчев

Архитектът на НПГ „Д.Талев“ Борис Далчев е от известният род на творци - Далчеви

Борис Далчев е немски възпитаник по архитектура, носител на множество награди

Ето лаконичната, но точна оценка за човека и твореца Далчев, споделена от неговия съвременник и колега Владимир Брънеков:

„Сред архитектурната колегия името на Борис Далчев се произнася с уважение. Той бе между малцината труженици, които не се стремят да се изтъкват и да блестят, а чрез творбите си с непреходна стойност, дават своя принос за утвърждаване на съвременния стил в архитектурата.“

Архитект Борис Христов Далчев - най-малкият син в прочутата фамилия, одарена така щедро от рога на талантите, е роден в Цариград на 30 септември 1910 г. Негови по-големи братя са известният скулптор и художник – професор Любомир Далчев и поетът, преводачът, интелектуалецът от кръга „Стрелец“ - Атанас Далчев.

Борис Далчев завършва Първа мъжка гимназия в София през 1928 г. През 1931 г. се дипломира в Общия отдел на Художествената академия в София и заминава за Мюнхен, Германия, където следва архитектура във Висшето техническо училище. В културната среда на този голям духовен център придобива не само солидна професионална подготовка, но и широка художествена култура. Дипломира се през 1935 г. при проф. Герман Бестелмайер. Завърнал се в България, през 1936 г., след година стажуване, постъпва на работа в Архитектурно-градоустройствената дирекция към Столичната община.

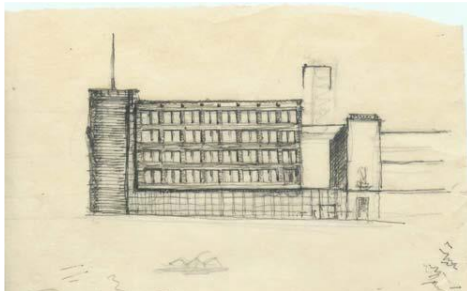
От 1942 до 1948 год., той е частнопрактикуващ и същевременно хоноруван преподавател по архитектура и перспектива в Художествената академия (ВИИ „Николай Павлович“), София.

През периода 1950-78 г. работи в колектив в ПРОГРЕ и в ЦАПО (по-късно КИПП „Главпроект“).

След пенсионирането си през 1978 г. се занимава с текущо проектиране и поддръжка на манастири и църкви.

Удостоен е със званието „Лауреат на Димитровска награда“. Носител е на орден „Червено знаме на труда“ и три пъти на Почетната значка на САБ „Кюльо Фичето“. През 1986 г. е награден с орден „Народна република България – III степен“.

Умира на 15.12.1986 в София.

В творчески план, веднага след завръщането му от Германия, му възлагат първия проект - Лятната къпалня „Кн. Мария Луиза“ в Борисовата градина. Тази сграда е високо оценена от посетители италиански, швейцарски и немски специалисти. Борис Далчев проектира още две летни къпални - „Княз Симеон Търновски“ в София и плувния басейн в парка „Кайлъка“ в Плевен.

Стилистиката на други две мащабни сгради, изградени по проекти на Борис Далчев в различни по исторически характер периоди – Професионалната гимназия в Гоце Делчев и хотел „Одесос“ срещу главния вход на крайморската градина във Варна, ни убеждава в наличието на своеобразно стилистично „лого“ на автора. Това е добре композираният фасаден растер.

При Професионалната гимназия в Гоце Делчев фасадният растер е образуван от „твърди“ квадратни полета, очертани от пиластрите и хоризонталните ивици на подпрозоречните корнизи.

При представителния хотел във Варна растерът е дискретен ажурен, образуван от решетъчната „плът“ на двойки лоджии с поглед към морето.

Всъщност архитектът владее уменията да превърща фасадния растер в естетика.

В сградата на Драматичния театър в Монтана той е сложно композиран, а хоризонталната смяна на плът с отвори по цялата дължина на сградата, успокоява силуета и я вписва сполучливо в прилежащата среда на площада.

Открит летен театър в курортния комплекс „Златни пясъци“ край Варна, почивна станция на писателите в курорта „Дружба“, също край Варна, сграда на Геологическия институт при БАН в София – тази

разнопосочност на творческата му дейност през периода 1958-62 г. потвърждава една безспорна професионална ерудиция. Борис Далчев участва в изграждането на градоустройствения план на Свищов и Варна; проектира жилищни сгради в Димитровград.

Това, което нарежда Далчев сред големите в българската архитектура, е неговото участие в проектирането и изграждането на Министерството на тежката промишленост.

Далчев е съавтор и на монументалните интериори. Едва ли в практиката на най-новата българска архитектура може да се намери по-блестящ и вълнуващ пример за романтично претворяване на родното историческо и архитектурно наследство като този майсторски монументален етюд на тема „неовизантика“, реализиран със замаха на съвършенството. Мощното пространство, изградено в ерупцията от многостъпални арки, сводове и галерии, обградени с керамични декоративни фризове и бордюри от каменна пластика, далеч надхвърля идеологическата повеля на социалистическия реализъм за национално по форма изкуство. В това просторно помещение човекът изглежда малък, стъпките кънтят, но походката е по-уверена, а духът се извисява и зарежда с многопластова историческа памет.

Екипът на училищен вестник „Светилник“

ЕЛЕНА ХАЙТОВА: „Дон Кихот бе любим герой на баща ми – Николай Хайтов“

Какъв е баща Ви от Вашите спомени - интересна случка, която Виe няма да забравите. Какво най-много го е ядосвало, от какво е бил щастлив...?

Бях малка, когато родителите ми се разделиха, но те се разделиха много цивилизовано. Баща ми идваше вкъщи, грижеше се за мен, често ме водеше в гората / той бе лесовъд/. Запомнила съм най-ярко, че ме учеше много да ценя подаръците, които получавам. У нас идваше писателя Орлин Василев и веднъж той ми подари кукла с дрешки и една книга. Тогава баща ми се обърна и каза: „Куклата ще се счупи, дрешките ще се скъсат един ден, но книгата остава. Книгата е много ценен подарък – тя е душата на твореца.“

Много се ядосваше, когато заучавах наизуст неща, които не разбирам. Той не обичаше да бъде назидателен с думи, да ми казва какво да правя и какъв-не. Искаше с личния си пример да ме учи. Когато го помолех да ми помогне с някое съчинение, той категорично ми отказваше. Искаше сама да се справям, казваше, че човек сам трябва да си удари главата, за да разбере, че я има.

Сама трябва да се изгражда личността, сама да се развива. Баща ми разбра за моята първа книга от приятелите, защото и аз не му казах, че пиша – сама направих всичко, знаех, че той иска човек сам да си върши работата.

Първата Ви книга за Хайтов е „Баща ми – най-дивният разказ“ – защо избрахте заглавието от известния сборник на баща Ви, за да го представите? Написали сте книгата, за да превъзмогнете душевната тежест от загубата на баща Ви. Успя ли тя да бъде духовен катарзис?

За мен Николай Хайтов бе един див разказ – естествен, непокорен. Той се вълнуваше от всичко, което е естествено, неподправено, първично, истинско. Той е като своите герои – силен, отстояващ решенията си. Например в разказите му често се крадат момите, за да ги омъжат. Но силните мъже, които крадат избраниците си, после ще трябва да докажат, че ги заслужават, за да не си избягат жените. Важно е човек да отстоява делата си. Баща ми умеше да води битки, затова пък втората книга нарекох „Гладиаторът Хайтов“, където описах големите му борби – за чистотата на българския език, за българската история, за българската гора, темата за Левски.

А иначе след смъртта му шест месеца плаках непрекъснато, много ми бе тежко. Но знаех, че баща ми не обича сълзливите хора, затова се взех в ръце и започнах книгата за него. Писането лекува душата. Скръбта остава, но непоносимата болка се превъзмогна чрез писането.

Как при Вас е развил синдромът „баща ми в мен“?

Ааа, като при Пенчо Славейков ли? Взела съм от бащиния характер смелостта и прямотата. Но съм взела и едно качество, което не си харесвам – гневливостта. Човек трябва да се учи да де въздържа. Баща ми много се разгневяваше, ако чуе, че някой говори против България. България бе в душата му, бе му много скъпа и той се разболя от тази ранимост на чувствата.

Споделяли сте, че след всяка среща с баща Ви е могло да се напише книга, а лесно ли пишеше баща Ви - как протичаше творческият процес при него?

Много пътуваше баща ми и си записваше в един дневник всички свои впечатления. Оставяше впечатленията и идеите да поотлежат и ако все още някоя от тях занимава съзнанието му, то тя е значима и може да я продължи в творчество. След това сядаше и пишеше – винаги сутрин рано. Докато пише, ако някой му застане зад гърба, той избухваше. Аз така веднъж, стъпвайки на пръсти, за да не му преча, застанах зад него, той се сепна, разсърди ми се и без да искам прекъснах писането. Понеже ударите срещу него са идвали винаги зад гърба му / в метафоричен план/,

той не обичаше, дори и близки хора, да застават така. От него запомних, че когато се бориш срещу някого, винаги трябва да си лице в лице; зад гърба на човека никога не се действа.

В училище Николай Хайтов се изучава само с разказа „Дервишово семе“. Споделял ли е баща Ви нещо относно написването на разказа, героите, сюжета, нещо което няма как да прочетем в учебниковите статии?

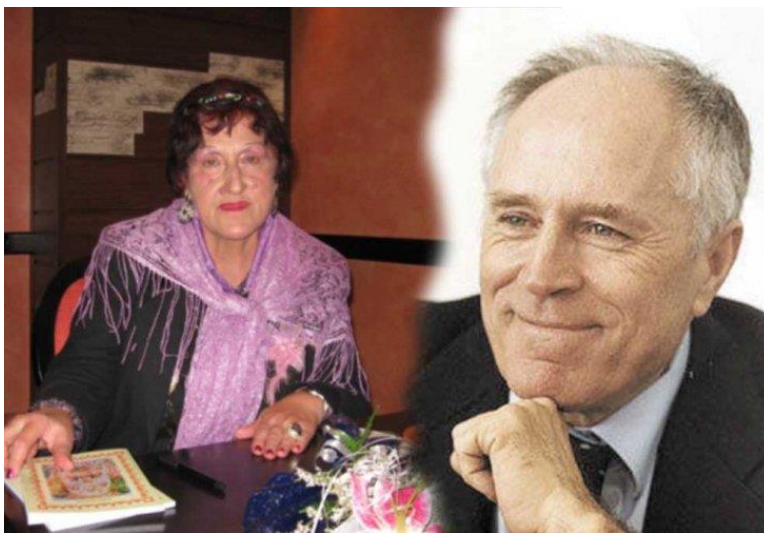
Той не обичаше да разказва на близките си за какво пише. Всичките първообрази от разказа „Дервишово семе“ са от Девинския край. Аз преди известно време се срещнах с внуците на прототипа на Рамадан от разказа – Гаджокови се казват. Любовта трудно се случва в Хайтовите разкази. Там трябва влюбеният да надмогне себе си. Когато обичаш и на най-големият си враг не можеш да отмъстиш...

Дон Кихот казва почти същото, че човек най-трудно познава себе си...

Да, да. Самият герой от „Дервишово семе“ постъпва донкихотовски. А Дон Кихот бе и любим герой на баща ми.

Смятате ли, че Хайтов трябва да се изучава и с други произведения?

Определено да. Може да се включат в учебната програма творби като „Детските очи“, „Докато са живи“, „Приключения в гората“; част от автобиографичната му книга „През сито и решето“

В автобиографията си той описва интересни моменти – първата му среща с града; как взема няколко години в училище за една; как се запознава с майка ми; огромната му мъка да продаде на касарин кравата, за да се изхранят, да имат пари. От този момент с продажбата на кравата той изгубва желанието си да пее и това остава за цял живот.

Доволна ли сте от начина, по който бащиното творчество е представяно от литературните критици?

Общо взето – да. Когато излиза „Диви разкази“ сборникът е бум в литературните среди. Но критикът – Никола Георгиев – има някакви забележки, дава препоръки. Но иначе Симеон Султанов, Тончо Жечев дават висока оценка на Хайтовото творчество. Никола гивов го нарича „българския Джек Лондон“. Най-хубавата оценка за Хайтов я дават преводачите. Когато превеждат сборника в Белгия, преводачът Реймонд Детре отбелязва, че езикът, на който са написани разказите, е уникално самобитен, че по него може да се познае душата на българина, типичната българска атмосфера.

Учениците често ползват интернет, за да намерят факти от живота на творците. Статията, която е представена в Уикипедия за баща Ви, не е много ласкава. Николай Хайтов е обвиняван в плагиатство, а и автори като Радой Ралин често го критикуват.

Вие какво бихте отговорили на подобни публикации?

Още като започва творческия си път, Хайтов влетява като буря в литературното пространство, в българската литература. Например по десет от разказите от „Диви разкази“ са направени филми. Хайтов става известен и извън граница. Има завист от страна на колегите му и оттам идват негативните оценки. С Радой Ралин са били първоначално приятели, но Хайтов открива, че в „Люти чушки“ на Р.Ралин има заимстване от други творци и така Радой ралин отвърща на удара, като твърди подобни неща и за Хайтови произведения. Много битки водеше баща ми, но винаги имаше аргументи. По време на социализма пишат срещу него дописка „Вредителствата на един специалист“ и той е осъден на осем години затвор и изгонване от работа. Но във в. „Работническо дело“ излиза материал на журналистката Косена Панева – анкета, която тя е правела с работниците – колеги на баща ми от горското стопанство и те го защитават. Така впоследствие баща ми е оневинен. По време на демокрацията пък измислиха, че е влизал през прозореца при Яна Язова и е откраднал ръкописите ѝ за Левски. Но това не е вярно. Баща ми даде двадесет години от живота си в изследване гроба на Левски. Баща ми доказа, че български патриоти са пренесли костите на Левски и са ги препогребли в църквата „Света Петка Самарджийска“. Но с тази истина той намери много противници. Не можа да доживее и да види своята правда, защото преди две години пред църквата бе поставена плоча, че там са костите на Левски.

Били сте учител по български език и литература. Преподавали ли сте в училище творби на баща Ви?

Много отдавна не съм преподавала. Когато бях учителка, излизаха вече филмите му. Тях съм обсъждала с учениците. Бях преподавала творчеството на баща си много вдъхновено и с много обич.

Какво задължително бихте искали да се знае за баща Ви?

Николай Хайтов бе писател без защитна риза. Воюваше честно и смело, когато го нападаха. Много обичаше България и българския фолклор. Обичаше пословиците, но никога не бе привърженик на думите, че „Парен каша духа“. Хиляди пъти се опари, хиляди пъти влиза в битки, но пое ударите с гордост и честност. Също казваше, че „Турен акъл в глава не стои“ – тоест човек трябва сам да се учи от опита си, а не някой друг да му казва. Не обичаше да живее ден за ден, смяташе, че човек трябва задължително да има голяма цел в живота си. Много държеше на това, ако трябва да се благодари на някого, то да се направи веднага; никога благоарността да не се отлага във времето. **Екипът на училищен вестник „Светилник“**

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА КНИГАТА НА КНИГИТЕ – БИБЛИЯТА – РАЗГОВОР С ПРОФ. МИЛЕНА КИРОВА / продължение от стр.12/

Как Вие виждате любовта в Стария Завет – „Песен на песните“?

Обществото на Древния Израел е възприемало сексуалните отношения между мъжа и жената като естествена и задължителна част от човешкото битие. В Еврейската Библия (т.е. нашия Стар Завет) го няма онова чувство на срам от тялото и неговите естествени функции, който се ражда по-късно, особено с християнската цивилизация. Вярно е, че няма и много любов, поне не и в нашия романтизиран вариант, който е много по-късно европейско изобретение. Опитайте се да намерите влюбена жена в Стария Завет (извън Песен на песните)? Има едно-единствено изключение, да видим дали ще го откриете...

Що се отнася до Песен на песните, тя представлява чудесен пример за древна еротична поезия. Такива творения са били много разпространени в древния Близък Изток и нашият текст не представлява изключение, а по-скоро типичен пример. Почудно е как Песента оцелява в канона на християнската традиция, която не проявява никаква склонност към еротично свободомислие; изследователите и до днес продължават да спорят по този въпрос. Според най-разпространеното мнение тя е била спасена от вярата, тоест в случая става въпрос не за „плътски“ отношения между реални хора, а за алегоричен текст, който чрез образите на хора разказва всъщност за възвишената любов между Човека и Бога (!).

Как гледа на текста психоаналитичният метод на тълкуване? Текстът еманация на авторското несъзнавано ли е? Стои ли въпросът – „каково е искал да каже авторът“?

Може да ви се види чудно, но психоаналитичните интерпретации на библейски текстове не са твърде разпространени. На първо място защото в този случай един от най-популярните психоаналитични подходи – биографичната критика – не може да бъде приложен. Библията притежава единствено анонимно, понякога и колективно (имам предвид наслагване на различни текстове с различни автори един върху друг) авторство. Психоаналитичната критика на поетическите особености от постструктуралистичен тип също е невъзможна, защото тя (както и едно много модно доскоро литературоведско течение – деконструкцията) изисква перфектно знание на езика, на който е написан текстът, а в случая с библейския иврит това се случва изключително рядко. Остава единствено психоаналитичната критика на героите. Аз самата съм доста резервирана към нея, защото тя по принцип анализира литературните герои така, сякаш те са живи хора, а литературата затова е изкуство, защото не е житейска, а естетическа действителност. Там следователно характеристиките са литературни, а не биографични; всичко друго е насилие над самата същност на литературния текст.

Мая Вапцарова – племенницата на Вапцаров.” Малкият Никола заспива в престола на Фердинанд, тъй като това е било най удобното място. Естествено последвал е голям скандал.”

Изключително ни е ценно, като млади хора, които трябва да познават българската култура, да чуем или прочетем живите разкази за великите ни творци .

Защото и Вапцаров в "История " - представя двете истории - тази - в големите пращни книжни тела и историята на обикновените хора във всекидневната им борба.

Така и биографиите на авторите, които изучаваме - сякаш имат два ракурс –

учебнически, академичния и живия спомен на наследниците. Затова наша мисия е да издирваме родственици на велики творци и да ги интервюираме.

По този повод своя урок за Никола Вапцаров ни представя племенницата му-режисьорът Мая Вапцарова.

Мая Вапцарова е родена на 7 юли 1944 г. в гр. Банско. Завършва кинорежисура и драматургия в Академията за

театрално изкуство и кинорежисура в Унгария. Автор и режисьор на 63 филма. Има издадени 6 книги – поезия и проза. В момента е изпълнителен директор на фондация „Вапцарова вяра”. Член е на Европейския Форум за национално и културно наследство (Белгия) и директор на българския му отдел, Асоциацията на Българските филмови продуценти, Съюза на филмовите дейци в България и Съюза на Българските писатели. Член е на СЕМ.

В учебника ни по литература има едно изречение, което според нас, е доста страховито формулирано - "Никола Вапцаров е член на нелегална терористична организация" - в 21 век терористична организация не звучи добре. Коректно ли е, според Вас, да се пишат подобни неща?

Може би един от най- интересните и важни въпроси за нашето съвремие е въпросът терорист ли бил Вапцаров, или не?

Може би Вие сте доста млади, но според мен, тъй като и аз не съм свидетел на онези времена, не беше извършена една пълноценна реабилитация на еднакво съставените и образувани движения за мир по света. Имам предвид, че във Франция движението за национално освобождение или за социална справедливост, там бяха наречени "РЕЗИСТАНС", в Испания- подчинени на Гражданската война ,а в Източния блок те просто бяха категоризирани като терористични. И струва ми се, че това е въпрос именно на младото поколение, който трябва да бъде поставен пред историята. Запада и Изтока никога не са имали различни условия за зараждане на съпротивата. Нима те не са се борили против режима на насилие над обществото. Но за съжаление малките страни винаги имат съдба предначертана от Великите сили. Нека да не забравяме, че приетият син на Чърчил и Маюр Томсън, също помагат на нашето и Сръбското съпротивително движение. И те ли са терористи? И може би случайно на гроба на Маюр Томсън е поставено стихотворението на Вапцаров по лично желание на неговата майка.

Кое е любимото Ви стихотворение на Вапцаров?

Моето любимо стихотворение е „Епоха”.

Ако Вапцаров бе сред нас, какво ,според Вас ,би казал по отношение на двете ключови думи от творчеството си - Човекът и Вярата?

-Аз мисля, че той щеше и днес да ни каже онова, което вече е написал. Смисълът е в думата "вяра". Самото стихотворение "Вяра" за мен е стихотворение, чийто код не е разгадан от нашето съвремие. Като погледнеш цялата негова поезия, ранните стихове в Морското училище във Варна, той всъщност описва срещата си със съдбата. Само на 19 години е, а закланателно изрича: "Аз ще завърша млад, с куршум в челото." Какъв е този двигател, който го е карал да върви към куршума в челото? Незнайна сила е това.

Разкажете ни за последните му мигове - вярно ли е, че не е бил убит от първия път , а са нямали право да стрелят втори път? Кой е убиецът?

/ В интервю Мая Вапцарова споделя:"

Един от хората, които са стреляли, е пазачът на Писателския съюз - бай Кольо. Той е бил в Криминалното отделение и оттам е в отделение "А", където са били разстрелвани политическите фигури. Когато ми разказваше подробности от разстрела на Вапцаров, той получи инфаркт. Дълго искаше да говори с мен, а аз си мислех, че ще ми разказва някакви глупости. Той дълго ме молеше: "Искам да ти кажа нещо, което отдавна ми тежи. Аз трябваше да стрелям срещу чичо ти! Преместиха ни от отделение "В", в отделение "А". Каза ми също: "Когато стреляхме, един остана жив! И тогава докторът, който отиваше да им премери пулса, изведнъж скочи и каза, че това е Вапцаров. Той беше жив, не го бяха хванали куршумите!

Лекарят усети по пулса. По международните закони нямат право повторно да изгълняват присъдата. Тогава стреляха отново и отблизо в главата му. И тогава го убиха”./

- Днес струва ми се не е важно дали Вапцаров е убит от раз и дали е паднал на лявата или на дясната страна. Фактът е, че Вапцаров е голям поет и е единствен носител на Световната награда за мир от България.

В едно интервю споделяте, че Ванга е казала, че вероятно чичо Ви е убит, защото е заспал на трона на Фердинад? Защо е бил на трона му? И каква е точно историята?

Интересува Ви каква е връзката на семейството с Цар Фердинанд. Дядо ми Йонко е бил околийски председател на ВМО през 1913 година- тримата -Матов, Татарчев и Йонко Вапцаров- стават ръководство на Серски революционен окръг. Тази група има особено важно значение за царската особа след освобождаването на новите земи. Йонко става често канен гост при Фердинанд. При него идва и Кайзер Вилхелм II по пътя си за признаване на новосвободените български земи. Но не само Йонко е във връзка с царете .Неговите пращадници са ходили да дават съвети и на ЕкатеринаII. При едно гостуване на семейство Вапцарови в дома на Фердинанд, малкият Никола заспива в престола на величеството, тъй като това е било най -удобното място. Естествено последвал е голям скандал.

Как бихте искали да представите чичо си на българските ученици? Разкажете ни нещо относно навиците му, отношението му към живота, училището и т.н.

-Какви са му били навиците не бих могла да Ви кажа, тъй като съм се родила доста след неговата смърт. Но мога да Ви препоръчам "Дневник за дневника" на Вапцаров. Това е неизвестният дневник от Морското училище на Вапцаров. Книгата е написана от мен и с това отговарям може би и на двата Ви въпроса за училището и за навиците му. Ако пожелаете или ако имате някой който идва в София мога да Ви предоставя няколко екземпляра.

Екипът на училищен вестник „ Светилник“

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА КНИГАТА НА КНИГИТЕ – БИБЛИЯТА – РАЗГОВОР С ПРОФ. МИЛЕНА КИРОВА

В учебната програма за 8. клас е заложено изучаването на Библията в часовете по литература. Неминуемо при изучаването на Книгата на книгите се натъкваме на интересни въпроси и на пръв поглед неясни неща. Затова се обърнахме към проф. Милена Кирова, която от 10 години изучава библейските текстове и е основател на един изключително интересен подход към литературния текст – психоаналитичния.

Кой момент от Стария Завет лично за Вас е най-интересен?

На такъв въпрос е трудно да се отговори. Най-интересно винаги е това, с което се занимавах в момента. Аз например в момента (е, това е един доста дълъг момент) се занимавам с историята и с фигурата на цар Давид, а през него – и с основните черти и прояви на библейския мъж. В науката не е както в живота; тук колкото повече се занимавах с едно нещо, толкова по-интересно ти става то. Откриваш неподозирани по-рано детайли, посоки на сравнение с други подобни явления, информацията ти дава свободата да разсъждаваш самостоятелно... Много възможно е най-накрая, ако прекалено много се специализираш, да стане така, че да

бъдеш интересен вече само на себе си...

Вие имате цяла книга за жената в Стария завет, но какво бихте формулирали като квинтесенция за женския образ в Стария завет? За Ева е казано много завоалирано всичко – не Ви ли бе трудно да анализирате образа ѝ!

Всъщност Еврейската Библия говори за Ева с много повече доброжелателство, отколкото по-късните християнски интерпретации на тази история. Идеята за греха (така както ние го разбираме) по принцип не съществува в еврейския текст, а още по-малко идеята за някакво сексуално измерение на греха. Прочетете какво точно е казано за нейното поведение: тя поглежда дървото, вижда, че то е добро за ядене и красиво за очите, а най-вече, че чрез него ще добие знание... Виждате ли в това нещо осъдително? Точно обратното, това е първият път, в който човекът проявява разум и чувство за красота. Ева не желае да бъде красива или богата, а да знае! Е, в сравнение с нея Адам е описан единствено чрез желанията на своя стомах; единственото нещо, което той прави според текста, е да яде. В древногръцката митология също има много герои, които се опълчват на боговете за да постигнат някакво недостъпно до този момент знание или благополучие за хората. Припомнете си Прометей например. На никого обаче не му минава наум да обвини Прометей в прегрешение, а напротив, от старогръцката литература насам той е възхваляван като велик герой. Излиза, че има два различни критерия за оценка на човешкото поведение и в това отношение нашата „модерна“ цивилизация е се оказва по-малко демократична от древния свят.

В Стария Завет има противоречие относно създаването на човека в 1 и 2

глава на Битие. В 1 глава се пише, че Бог едновременно създава мъжа и жената, а във 2 глава, че взема ребро от Адам и създава жената. На какво се дължи това противоречие?

В Книга *Битие* историята на човешкото създаване всъщност е разказана цели три пъти в пространството между първа и пета глава. Версиите от Първа и началото на Пета глава принципно съвпадат. Още в края на 19. век сред учените, които се занимават с история на Библията (тук трябва да направим разграничение с теолозите, които бурват, че цялото Петокнижие са буквално думи на Бога, изречени с устата и записани с ръката на Мойсей – нещо, което е абсолютно неправдоподобно от историческа гледна точка, както и от позицията на елементарната логика), започват да говорят за това, че Битие (както и другите книги в Стария Завет по принцип) са съставени от множество различни текстове, произхождащи от различно време, но събрани заедно от един доста по-късен съставител или редактор. Типичен пример е Историята на Сътворението. Разказът, който започва във Втора и продължава в Трета глава, е по-стар, той идва от 10 в. пр.н.е. и представлява легенда с етиологичен характер (т.е. легенда за произход на нещо). Този вид легенди са били много разпространени в древните митологии. Вторият вариант е доста по-късен, приема се, че е сътворен между 5 и 4 в. пр.н.е.; той се приема като плод на „свещеническото авторство“, а самата история обикновено се нарича Елохистка версия по името, използвано, за да се назове Бог в нея (Елохим). Първата версия се нарича Яхвистка, тъй като там Бог е наречен Яхве, както вероятно думата се е произнасяла в най-древно време. Според най-разпространената до днес научна хипотеза в Петокнижието можем да различим (по филологически особености, свързани с употребата на древния иврит) пет различни типа авторство, които произтичат от различно време. Условно се наричат *автор-яхвист*, *автор-елохист*, *автор-свещеник*, *автор-второзаконник* и *редактор*. Разбира се, всички те са анонимни. / **продължава на стр.10/**